

Autohtoni și slavi în secolele VI-VII în așezarea de la Davideni

de Ioan Mitrea

Una din cele mai importante probleme ale istoriografiei românești din ultimele decenii este și aceea privind pătrunderea slavilor în spațiul vechii Dacii și conviețuirea lor cu populația autohtonă. În acest context un loc aparte ocupă și problematica privind pătrunderea slavilor în spațiul est-carpatic, în fapt în spațiul carpato-nistrean. Pe baza cercetărilor arheologice din ultimele trei - patru decenii s-au obținut rezultate importante privind etapele pătrunderii slavilor în aceste regiuni, conviețuirea lor cu populația autohtonă, romanică, și asimilarea, în final, a slavilor de către autohtoni¹.

Rezolvarea multor aspecte privind problematica în discuție a fost posibilă și ca urmare a efectuării unor cercetări de mare amploare, urmându-se epuizarea siturilor arheologice, precum cele de la Botoșana², Hansca³, Kodîn⁴ etc.

De o cercetare sistematică de mare amploare a beneficiat și așezarea din secolele V-VII de la Davideni, comuna Tibucani, județul Neamț. Situată pe terasa de 12-15 m de pe malul drept al râului Moldova, afluent important al râului Siret, în punctul "La Izvoare-Spiești" așezarea de la Davideni a făcut obiectul unor cercetări arheologice sistematice începând cu anul 1970.

Locul în care se află așezarea de la Davideni, a fost deosebit de favorabil vieții umane, dispunând de terenuri fertile, păduri și ape curgătoare în apropiere,

1. Dan Gh. Teodor, Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e.n. Iași, 1978, p. 34-66; Ioan Mitrea, Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpați și Siret în secolele VI-IX e.n., în *Carpica*, XII Bacău, 1980, p. 114-129; idem, Realități arheologice și etno-culturale în spațiul carpato-nistrean în secolele VI-VII, în *Carpica*, XXIII, 1992, p. 209-221; Dan Gh. Teodor, Slavii la nordul Dunării de Jos în secolele VI-VII d. H., în *Arheologia Moldovei*, XVII, 1994, p. 223-251; Gheorghe Postică, Unele considerații privind interpretarea etnică a monumentelor arheologice medievale timpurii din nordul Bucovinei, în volumul Spațiul nord-est carpatic în mileniul întunecat, (coordonator Victor Spinei), Iași, 1997, p. 117-124. În aceste lucrări se găsește o bogată bibliografie privind problematica la care ne referim.

2. Dan Gh. Teodor, Civilizația romanică la est de Carpați în secolele V-VII. Așezarea de la Botoșana-Suceava, București, 1984.

3. Gheorghe Postică, Românii din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu (Studiu arheologic pe baza ceramicii din așezarea de la Hansca), Chișinău, 1994. Aici se găsește și întreaga bibliografie asupra cercetărilor arheologice de la Hansca.

4. I. P. Rusanova, B. A. Timoscuk, Kodîn-slavjanskije poselenja V-VIII vv na r. Prut, Moscova, 1984.

izvoare numeroase în preajmă. Comunități umane au locuit aici succesiv încă din eneolitic. Cea mai veche așezare aparține unei comunități de tip Cucuteni. Apoi, după o întrerupere, au urmat, la intervale mici sau mai mari, așezări din bronzul târziu (Cultura Nouă, sec. XIII-XII î.Hr.), hallstatt-ul târziu sec. VI-V î.hr.) și epoca geto-dacică (sec. III-II î. Hr). După o întrerupere de peste o jumătate de mileniu, în punctul menționat, începând din a doua jumătate a secolului al V-lea d. Hr. s-a înfiripat o așezare care se va dezvolta, cu deosebire, în secolele VI-VII.

Așezarea din secolele V-VII, nivelul arheologic cel mai bine reprezentat și conservat din situl arheologic de la Davideni, dispusă în jurul unei zone cu izvoare, a constituit obiectivul principal al cercetărilor efectuate începând cu anul 1970⁵.

Prin cercetările arheologice sistematice efectuate la Davideni, în anii 1970-1979 și 1886-1997, a fost investigată o suprafață de peste 23.000 mp, ceea ce reprezintă cca 85 % din suprafața așezării din secolele V-VII. În suprafața cercetată au fost descoperite 74 de locuințe și alte numeroase anexe gospodărești, care prin inventarul lor aparțin așezării din secolele V-VII.

Pe baza observațiilor stratigrafice, a surinderii mai multor suprapunerii de locuințe, precum și pe baza analizei inventarului descoperit, în ansamblul căruia un loc important îl ocupă ceramica confecționată manual dar și cu roata, precum și a numeroase piese metalice, între care zece fibule din fier și bronz, din care șapte de tip romano-bizantin și trei de tipul fibulelor "digitate", s-au putut delimita două etape în evoluția așezării de la Davideni din secolele V-VII. Cele două etape au o serie de elemente comune dar și numeroase caracteristici proprii care le individualizează.

5. Începând cu anul 1970, cu excepția anilor 1980-1985, la Davideni s-au desfășurat campanii anuale de cercetări arheologice, inclusiv în vara anului 1997. Pentru dezvelirea întregii așezări se vor mai continua cercetările încă 2-3 campanii de săpături. Pe măsura desfășurării cercetărilor, rezultatele au fost valorificate științific. Pentru rezultatele obținute cu privire la așezarea din secolele V-VII a se vedea următoarele lucrări: Ioan Mitrea, Contribuții la cunoașterea populației locale dintre Carpați și Siret în secolele V-VI e.n., în *Memoria Antiquitatis*, P. Neamț, II, 1970, p. 345-370; Idem, Influente bizantine în cultura materială și spirituală din regiunea subcarpatică a Moldovei în secolele VI-IX, în *SCIVA*, t. 30, 1979, 2, p. 145-162; Idem, Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din așezarea de la Davideni (sec. V-VII), în *Memoria Antiquitatis*, VI-VIII, (1974-1976), P. Neamț, 1981, p. 65-92; Idem, Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpați și Siret, în secolele VI-IX e.n., în *Carpica*, XII, Bacău, 1980, p. 55-190; Idem, Decouvertes archeologiques de facture slave dans les établissements de la Moldavie Centrale aux VI-e-VII-e siècles, în *Trudi Mejdunarodnovo Kongressa arheologov-slavistov*, Kiev, 18-25 septembrie 1985, tomul 4, Kiev, 1988, p. 161-165; Idem, Noi descoperiri arheologice în așezarea din secolele V-VII e.n. de la Davideni, jud. Neamț, în *Memoria Antiquitatis*, XVIII, 1992, p. 203-232; Idem, Așezarea din secolele V-VII de la Davideni, jud. Neamț. Cercetările arheologice din anii 1988-1991, în *Memoria Antiquitatis*, XIX, 1994, p. 279-332; Idem, Deux fibules "digitées" trouvées sur le site de Davideni, Dep. de Neamț (VIe- VIIe siècles), în *Dacia*, N.S., t. XXXVIII-XXXIX, București, 1994-1995, p. 445-447; Idem, Fibule descoperite în așezarea de la Davideni-Neamț (sec. V-VII d. Hr.), în *Memoria Antiquitatis*, XX, 1995, p. 123-131.

Remarcând elementele comune ale celor două etape de locuire menționăm prezența aceluiași habitat, în linii mari a aceluiași tip de locuință și a unor ocupații asemănătoare, în ansamblul cărora cultivarea pământului, creșterea animalelor domestice și practicarea a numeroase meșteșuguri ocupă un loc important. Toate cele 74 de locuințe dezvelite până acum sunt formate dintr-o singură încăpere. Au dimensiuni variabile, suprafața cuprinsă între cca. 10 mp și cca. 24 m.p., podeaua mai mult sau mai puțin adâncită față de nivelul de construcție, uneori fiind adevărate bordeie (fig. 1-4).

Pereții acestor case erau realizați din bârne lutuite, iar acoperișul era, de regulă, în două pante. În multe cazuri sau surprins gropi de furci care susțineau pereții și acoperișul (fig. 1/3).

În câteva cazuri s-au surprins resturi carbonizate de la tălpiile de lemn (fig.4/ L72), pe care se ridicau pereții din bârne. La mai multe bordeie s-a surprins și intrarea, care de regulă era în partea opusă gurii instalațiilor pentru foc. Dacă în majoritatea locuințelor s-au găsit una sau două instalații pentru foc, avem și case cu trei, patru și chiar cinci instalații pentru foc. Instalațiile pentru foc, prezente în toate casele, constau în vetre simple din bolovani, cuptoare din bolovani fixați cu pământ și cuptoare din lut. Cuptoarele din lut, în majoritatea cazurilor sunt de tipul celor cotlonite în peretele locuinței (fig.1-3).

Atunci când într-o locuință s-au găsit resturile mai multor cuptoare, din bolovani și mai ales din lut, trebuie precizat că acestea nu au fost folosite simultan, ci corespund unor faze cronologice diferite. Deseori, cu ocazia refacerii unei locuințe au fost construite noi cuptoare, mai ales din lut, de tipul celor cotlonite în perete (fig.3/3).

Dacă cuptoarele din bolovani, au la exterior o formă paralelipipedică, iar în interior pereții arcuiți, formând o boltă, cuptoarele din lut au o formă de calotă sferică, cu diametrul vetrei de cca. 1-1, 20 m. iar bolta înălțată față de vatră cu cca. 0,20-0,35 m. Cuptoarele din lut au fost folosite în primul rând pentru copt pâine. Asemenea cuptoare s-au găsit și în spațiul dintre locuințe, sunt așa-numitele cuptoare "în aer liber" (fig. 3/2,4).

În unele locuințe s-au găsit indiciile unor amenajări, cum ar fi lavițele din lut curățat și unele lavițe ("bânci"?) amenajate pe pari fixați în pământ. Într-o locuință s-au găsit gropile în care au fost fixați stâlpii de la un răzbiu de țesut vertical.

Locuințele sunt dispuse în funcție de configurația terenului, deseori intrarea era situată înspre zona izvoarelor cu apă potabilă. Unele locuințe sunt dispuse în linie, probabil de-a lungul unor poteci sau ulițe, dar se observă și gruparea "în cuiburi", care poate fi pusă în legătură cu existența unor familii înrudite, fenomen des întâlnit în cadrul așezărilor din a doua jumătate a mileniului I d.Hr. în spațiul vechii Dacie⁶.

6. Eugenia Zaharia, Populația românească în Transilvania în secolele VII-VIII, București, 1977, p. 118.

Cei care au trăit în așezarea de la Davideni în secolele V-VII s-au ocupat cu cultivarea pământului (dovadă fiind resturile de paie în lipitura caselor, tăvițele din lut și tăvile mari numite deseori "vetre portative" folosite la uscatul și prăjitul boabelor, fragmentele de rășniță, cuptoarele din lut pentru copt pâine, uneltele din fier, precum secerile etc.).

Alături de cultivarea pământului, creșterea animalelor, vânatul și pescuitul, locuitorii așezării de la Davideni au practicat și numeroase meșteșuguri, de la cele legate de prelucrarea lemnului, ceramicii, firelor de lână (tors, țesut), prelucrarea pietrei, osului, până la prelucrarea cornului, metalelor. Legat de prelucrarea metalelor menționăm cuptoarele de redus minereul din fier, creuzetele, gravoarele, zgura și lupele din fier, dar și tiparele pentru turnat obiecte din bronz⁷, precum și numeroasele obiecte din fier și bronz.

În legătură cu creșterea animalelor domestice menționăm că analiza resturilor osteologice a dovedit că pe lângă bovine și ovicaprine sunt prezente și specii incompatibile cu nomadismul, precum găina și porcul domestic⁸, ceea ce evidențiază caracterul sedentar al comunității de la Davideni.

Așa cum s-a mai menționat, pe baza observațiilor stratigrafice și a analizei atributelor intrinseci a materialelor descoperite, în primul rând a ceramicii și pieselor de metal, putem delimita următoarele două etape în evoluția așezării de la Davideni, din secolele V-VII:

1. O primă etapă care își are începuturile în a doua jumătate a secolului al V-lea, poate în ultimele decenii ale acestui secol, și se încheie pe la jumătatea secolului al VI-lea. Pe planul istoriei generale această etapă s-ar situa între prăbușirea dominației hunilor și sedentarizarea primelor grupuri de slavi în spațiul carpato-nistrean, deci între cca. 454 și 550/560.

Cultura materială din această etapă se caracterizează prin prezența unei ceramici lucrate cu mâna și la roată. Cu mâna au fost confecționate vase borcan de diverse mărimi, neornamentate (fig. 5/1.5); fig. 6/1-2,6,7) și tăvițe (sau tipsii) (fig. 5./3-4,6). Pe umărul unor vase borcan lucrate cu mâna, în pasta crudă, înainte de ardere, au fost inciziate cruci (fig.6/1-2). Tot cu mâna au fost lucrate și tăvile mari, numite deseori "vetre portative".

La roata, dintr-o pastă mai bună, cu nisip în compoziție, au fost confecționate borcane, de dimensiuni mici și mijlocii, ornamentate cu striuri drepte și vălurite (fig. 7/1-6.8).

Rar se întâlnesc și fragmente din vase mari de provizie, confecționate dintr-o pastă aspră, de culoare cărămizie sau gălbuie, ornamente pe umăr cu striuri vălurite⁹

7. Ioan Mitrea, op. cit., în *SCIVA*, t. 30, 1979, 2, p. 153, fig. 4/1.

8. Sergiu Haimovici, Studiul materialului osteologic descoperit în două așezări subcarpatice datând din secolele V-VII, în *Carpica*, XVIII-XIX, (1986-1987), Bacău, 1987, p. 251-260.

9. Ioan Mitrea, op. cit., în *Memoria Antiquitatis*, XIX, 1994, fig. 16/11; fig. 18/5,7.

(fig. 7/7).

Buza acestor vase este lată și deseori ornamentată cu striuri vălurite. Aceste vase de provizie sunt de tradiție Sântana de Mureș și asigură datarea începuturilor așezării de la Davideni în a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr.

În această primă etapă ponderea ceramicii lucrate cu mâna este de cca. 80-85 %, iar a ceramicii lucrate la roată de cca. 15-20 %.

Toată ceramica lucrată cu mâna și la roată, din această etapă își are originea în ceramica de tradiție locală specifică veacurilor anterioare din spațiul carpato-nistrean.

În oarecare măsură ceramica lucrată la roată pune în evidență și unele impulsuri venite dinspre culturile Bratei și Ipotești-Cândești.

Pe lângă ceramică, între numeroasele obiecte de inventar care asigură datarea acestei etape între mijlocul secolului al V-lea și mijlocul secolului al VI-lea menționăm, șapte fibule din bronz (fig. 8/1,2,4) și fier (fig. 8/3,5,6; fig.9/1) de tip romano-bizantin, pieptenii cu dinți bilaterali (fig.10/6 și fig. 11), dintre care unul întreg, cu teacă (fig.11), reprezintă un unicat în spațiul estic-carpatic¹⁰; un alt pieptene cu mânerul aproximativ semicircular, terminat cu o cruce (fig. 10/4); o cruciuliță din bronz de tip Malta (fig. 10/1) și alte numeroase obiecte¹¹.

Revenind la fibulele romano-bizantine, menționăm că una dintre acestea, de tipul celor turnate în întregime din bronz, pe lângă obișnuitele nervuri paralele, transversale și cercuri concentrice, pe arc are redat un chip uman cu nimb (fig.8/2), element paleocreștin. Această fibulă a fost atribuită primei jumătăți a secolului al VI-lea d.Hr.¹². O altă fibulă, din fier, descoperită în 1997, în locuința L72, are pe corp un decor incizat (fig.8/3).

Dacă majoritatea pieselor menționate aparțin mediului autohton, unele obiecte se dovedesc a fi de factură sau de influență bizantină¹³.

Pe de altă parte, prezența cruciuliței din bronz și a tiparului în care se turnau asemenea piese¹⁴, precum și prezența unor vase ce au pe umăr incizate cruciulițe (fig. 6/1-2) dar și a fibulei menționate mai sus, având imprimată o imagine umană cu nimb, fac dovada unor elemente paleocreștine, fapt ce permite să afirmăm că răspândirea creștinismului, în prima jumătate a secolului al VI-lea d. Hr. în sânul comunității sătești de la Davideni a fost o realitate istorică de necontestat.

A doua etapă din evoluția așezării din secolele V-VII de la Davideni, este situată între mijlocul secolului al VI-lea d.Hr și jumătatea sau chiar sfârșitul secolului al VII-lea. Limitele cronologice ale acestei etape au fost stabilite pe baza observațiilor

10. Idem, op. cit., în *Carpica*, XII, 1980, P. I. XLIII/1 a-b.

11. Idem, op. cit., în *Memoria Antiquitatis*, VI-VIII, (1974-1976), P. Neamț, 1981, fig. 14/2-14; fig. 16/5-6; fig. 17/1-12.

12. Idem, op. cit., în *Memoria Antiquitatis*, XX, 1995, p. 127.

13. Idem, op. cit., în *SCIVA*, 30, 1979,2, p. 145-162; Idem, op. cit., în *Carpica*, XII, 1980, p. 101-114.

14. Idem, op. cit., în *Carpica*, XII, 1980, Pl. XLVI/3.

stratigrafice, coroborate cu atributele intrinseci ale inventarului descoperit. În inventarul ceramic continuă formele locale lucrate cu mâna din etapa anterioară, dar apar și forme noi, străine de mediul local, care pot fi puse pe seama slavilor¹⁵. Este vorba, în primul rând, de ceramica de tip Korceak¹⁶, având în pastă ca degresant cioburi pisate și nisip. Din această pastă au fost confecționate vase borcan, având corpul alungit, umerii aplatizați, fără gât și buza tăiată drept (fig.6/4). La Davideni alături de vase de tip Korceak apar și fragmente din vase de tip Penkovka. Și unele tipsii, de tipul celor de la Davideni, pot fi puse pe seama slavilor. Avem în vedere mai ales tipsiile cu fundul îngroșat¹⁷. Sigur este că începând cu a doua jumătate a secolului al VI-lea și în așezarea de la Davideni se întâlnește aproape exclusiv ceramica lucrată cu mâna. Fenomenul nu este legat doar de prezența slavilor, ci are multiple cauze, se întâlnește pe spații foarte întinse, inclusiv în regiuni ale Europei în care slavii nu au ajuns niciodată¹⁸. Foarte probabil că și săgețile din fier cu trei muchii, de tip "avar", prezente în așezarea de la Davideni, vor fi fost vehiculate în aceste regiuni tot de slăvi¹⁹.

Un alt element ce permite încadrarea cronologică a acestei etape, în a doua jumătate a secolului al VI-lea și secolul al VII-lea, îl constituie prezența celor trei fibule "digitale" din bronz.

Prima dintre aceste fibule (fig.9/2) este de tip zoomorfic, fiind prima de acest fel din spațiul carpato-danubiano-pontic, cu analogii numeroase în Crimeea, și pe care am numit-o fibulă "digitată" zoomorfică de tip Davideni, și poate fi încadrată în a doua jumătate a secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al VII-lea²⁰.

A doua piesă este o fibulă "digitată" de tip Sarmizegetuza (fig. 9/4), care poate fi datată în ultimele decenii ale secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al VII-lea²¹.

A treia fibulă "digitală" descoperită în așezarea de la Davideni (fig.9/3) se încadrează în seria Coșoveni-Veșel, și poate fi încadrată, cu precădere, în prima jumătate a secolului al VII-lea²².

Dacă piesa de tip Coșoveni -Veșel ar putea fi considerată un produs local, foarte probabil realizat la sud de Dunăre, în atelierele bizantine²³, primele două

15. Idem, *op.cit.*, în *Memoria Antiquitatis*, XVIII, 1992, fig. 13/8; Idem, în *Memoria Antiquitatis*, XIX, 1994, fig.14/6, 18, 28; fig. 21/5.

16. Dan Gh. Teodor, *Slavii la nordul Dunării de Jos în secolele VI-VII d. Hr.*, în *Arheologia Moldovei*, XVII, 1994, p. 231-232.

17. Ioan Mitrea, *op. cit.*, în *Memoria Antiquitatis*, XIX, 1994, fig. 13/3,6,19,20; fig. 14/30; fig. 22/3.

18. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 232.

19. Ioan Mitrea, *op. cit.*, în *Carpica*, XII, 1980, Pl. XLIV/1-3.

20. Idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., t. XXXVIII-XXXIX, București, 1994-1995, p.446; Idem, *op. cit.*, în *Memoria Antiquitatis*, XX, 1995, p. 126, fig. 2/1; p. 127-128.

21. Idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., t. XXXVIII-XXXIX, București, 1994-1995, p. 446-447; Idem, *op. cit.*, în *Memoria Antiquitatis*, XX, 1995, pl. 126/2, p. 128-129.

22. Idem, *op. cit.*, în *Memoria Antiquitatis*, XX, 1995, p. 129-130.

23. A. Petre, *Fibule "digitate" de la Histria (Partea I)*, în *SCI/VA*, 16, 1965, 1, p. 80-91; Dan Gh. Teodor, *Fibule "digitate" din secolele VI-VII în spațiul carpato-dunăreano-pontic*, în *Arheologia Moldovei*, XV, 1992, p. 123.

fibule "digitate", de tipul celor create în atelierele goto-bizantine din Crimeea, au putut fi preluate, în primul rând prin comerț, și vehiculate apoi pe spații întinse în special de grupurile de slavi ce au migrat spre Dunărea de Jos, cu deosebire în a doua jumătate a secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al VII-lea.

Cu deosebire primelele două piese, adică fibula "digitată" zoomorfică de tip Davideni, și fibula "digitată" de tip Sarmizegetusa, alături de alte elemente de cultură materială, menționate mai sus, demonstrează că în așezarea de la Davideni, alături de materialele de tradiție și factură autohtonă, romanică, din a doua jumătate a secolului al VI-lea sunt prezente și materiale de factură slavă sau materiale vehiculate de slavi.

Pe de altă parte fibulele "digitate" la care ne-am referit susțin încadrarea cronologică a celei de a doua etape din evoluția așezării de la Davideni în a doua jumătate a secolului al VI-lea și prima jumătate a secolului al VII-lea.

Între cele două etape din evoluția așezării de la Davideni, există o perfectă continuitatea, asigurată în primul rând, de continuitatea de viață a comunității autohtone ce a locuit aici.

Particularitatea principală în evoluția așezării de la Davideni constă în faptul că începând cu a doua jumătate a secolului al VI-lea, alături de materialele de factură autohtonă, romanică, apar și materialele de factură slavă. Această realitate arheologică pune în evidență faptul că începând cu a doua jumătate a secolului al VI-lea în cadrul așezării de la Davideni au pătruns și s-au sedentarizat unele grupuri de slavi desprinse din masa triburilor slave ce migrau spre Dunărea de Jos.

Elementele de cultură slavă pot fi separate până spre sfârșitul secolului al VII-lea, după care diferențierea lor este greu de făcut, în fapt acestea nu mai există decât sporadic, ca urmare a încheierii procesului de asimilare a slavilor de către autohtoni.

Toate materialele descoperite în așezarea de la Davideni, atât din prima cât și a doua etapă, acoperind în fapt secolele V-VII, își găsesc analogii în descoperirile din numeroase așezări contemporane din spațiul carpatonistean, precum cele dela Mănoaia-Costișă²⁴, Botoșana²⁵, Bacău-Curtea domnească²⁶, Ștefan cel Mare - Bacău²⁷, Izvoarele-Bahna²⁸ și Borniș, jud. Neamț²⁹, Kodăn³⁰, Hansca³¹ etc.

24. Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu, I. Mitrea, *op. cit.*, p. 233-247.

25. Dan Gh. Teodor, *Civilizația romanică la est de Carpați în secolele V-VII e. n. Așezarea de la Botoșana-Suceava*, București, 1984.

26. Ioan Mitrea și Al. Artimon, *Descoperiri prefeudale la Curtea domnească - Bacău*, în *Carpica*, IV, 1971, p. 225-252.

27. Ioan Mitrea, C. Eminovici și V. Momanu, *Așezarea din secolele V-VII de la Ștefan cel Mare, jud. Bacău*, în *Carpica*, XVIII-XIX, (1986-1987), Bacău, 1987, p. 215-250.

28. Ioan Mitrea, *Așezarea prefeudală de la Izvoare-Bahna*, în *Carpica*, VI, 1973-1974, p. 55 și urm.; Idem, *Așezarea prefeudală de la Izvoare-Bahna (II). Contribuții la arheologia epocii de formare a poporului român*, în *Carpica*, X, 1978, p. 205 și urm.; Idem, *Șantierul arheologic Izvoare-Bahna*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, XIV, Tulcea, 1980, p. 432; Idem, *Rezultatele cercetărilor arheologice din așezarea de la Izvoare-Bahna (sec. VI-IX e. n.)*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, XV, București, 1983, p. 429 și urm.

contribuind la mai buna definire, sub aspect etnocultural a complexului Costișa-Botoșana-Hansca, specific spațiului și timpului amintit³².

În ansamblul tabloului ce definește cultura Costișa-Botoșana-Hansca, așezare de la Davideni ocupă un loc însemnat. Prin cele 74 de locuințe descoperite până acum ne află în fața celei mai mari așezări dins ecocolele V-VII din spațiul carpato-nistrean. Cele 74 de case din secolele V-VII cu inventarul lor, împreună cu anexele gospodărești, fac posibilă reconstituirea imaginii unui sat în care a locuit neîntrerupt o comunitate autohtonă timp de două secole. Din a doua jumătate a secolului al VI-lea alături de autohtoni, la Davideni, ca și în alte numeroase așezări din spațiul carpato-nistrean, au viețuit și mici grupuri de slavi, care au dat o anumită coloratură culturii materiale.

Pe baza analizei descoperirilor de la Davideni, putem face și anumite estimări paleodemografice. Începută cu un număr restrâns de case și respectiv de locuitori, în a doua jumătate a secolului al V-lea, așezarea de la Davideni a atins maxima sa întindere în prima jumătate a secolului al VI-lea. În medie, în acest sat au fost contemporane la un moment dat cel mult 10-14 case, deci comunitatea de aici nu a depășit în nici un moment mai mult de cca. 40-50 de locuitori.

Comunitatea sătească de la Davideni din secolele V-VII era organizată probabil spre mijlocul secolului al VI-lea într-o obște teritorială. O asemenea obște sătească putea fi centrul unei "romanii populare"³³ constituită în cursul secolului al VI-lea pe malul drept al cursului mijlociu al râului Moldova.

Așa cum s-a mai menționat, numeroase materiale, cu deosebire din prima jumătate a secolului al VI-lea, pun în evidență permanentele legături cu lumea și civilizația bizantină. În același timp prezența unui număr important de piese paleocreștine, de la tiparul pentru realizarea unor asemenea obiecte, până la cruciulița din bronz, evidențiază pătrunderea și generalizarea creștinismului latin în sânul comunității autohtone de la Davideni. Se poate afirma, pe baza numeroaselor elemente paleocreștine prezente, că în sânul comunității de la Davideni creștinismul era un fenomen larg răspândit spre mijlocul secolului al VI-

29. Dan Gh. Teodor și Rodica Popovici, Așezarea medievală timpurie de la Borniș-Vărărie, jud. Neamț, în *Memoria Antiquitatis*, XIX, 1994, p. 333 și urm.

30. I. P. Rusanova, B. A. Timoscuk, Kodîn-slavianskie poselenja V-VIII vv na r. Prut, Moscova, 1984.

31. Gheorghe Postică, Românii din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu. (Studiul arheologic pe baza ceramicii din așezarea de la Hansca), Chișinău, 1994. Aici se dă și întreaga bibliografie privind descoperirile arheologice de la Hansca din secolele V-VII.

32. Pentru conceptul de cultură Costișa-Botoșana-Hansca a se vedea: Ioan Mitrea, Realități arheologice și etno-culturale în spațiul carpato-nistrean în secolele VI-VII e.n., în *Tezele referatelor Sesiunii a III-a a Școlii seminar din 27-29 noiembrie 1991*, Chișinău, 1991, p. 54-57; Dan Gh. Teodor, Societatea est-carpatică în perioada celei de-a doua jumătate a mileniului I al e. n., în *Probleme actuale ale istoriei naționale și universale*, Chișinău, 1992, p. 111; Ioan Mitrea, Realități arheologice și etno-culturale în spațiul carpato-nistrean în secolele VI-VII, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 212 și nota 18.

33. N. Iorga, La "Romanie" danubienne et les barbares au VI-e siècle, în *Revue belge de philologie et d'histoire*, III, 1924, p. 36.

lea d.Hr.

Rezultatele cercetărilor arheologice de la Davideni coroborate cu cele din alte situri arheologice contemporane din spațiul carpato-nistrean și pe un plan mai larg din tot spațiul Daciei istorice, permite remodelarea structurilor economico-sociale și etno-culturale, specifice secolelor V-VII. Aceste structuri definesc, în fond, un model cultural autohton³⁴, cu rădăcini în structurile geto-dacice și daco-romanice, care se diferențiază net de structurile caracteristice populațiilor în migrație și celor sedentarizate în zonele limitrofe spațiului carpato-danubiano-pontic.

Acest model cultural autohton, romanic în secolele V-VII, se definește, în esență, prin următoarele caracteristici: autohtonitatea, romanitatea și stabilitatea marii majorități a populației; o economie bazată pe cultivarea pământului, mai ales pe agricultura de vale; creșterea animalelor, între care și unele specii incompatibile cu nomadismul, practicarea a numeroase meșteșuguri, de la cele legate de extragerea și prelucrarea minereului de fier până la cele casnice, precum tors, țesut etc.; forme specifice de organizare social-economică și politico-militară, respectiv obștile sătești și "romaniile populare"; omogenitatea lingvistică (latina populară) și religioasă (generalizarea creștinismului ortodox); apariția și accentuarea treptată a unor diferențieri economice.

Acest model cultural specific secolelor V-VII va sta la baza modelului cultural vechi românesc, ce se cristalizează și individualizează începând cu secolul al VIII-lea, moment ce marchează încheierea procesului de etnogeneză a românilor.

Autochtones et slaves des VI-VII-e siècles dans l'établissement de Davideni (dep. de Neamț)

Résumé

Dans l'ouvrage l'auteur présente l'importance des recherches archéologiques de Davideni (dép. de Neamț) pour la connaissance des relations entre les autochtones et les slaves.

Dans l'établissement de Davideni ont été découvertes jusqu'à présent, 74 habitations appartenant à deux étapes de développement. La première commence dans la deuxième partie du V-e siècle jusqu'à la moitié du VI-e siècle. La deuxième étape s'étend de la deuxième moitié du VI-e siècle et le VII-e siècle. Dans cette étape à Davideni on rencontre à côté des matériaux de facture autochtone et des matériaux slaves, comme, par exemple, quelques formes des vases en argile. Les slaves ont véhicules aussi dans cette région quelques fibules "digitées" (fig. 9/2, 4).

Autres matériaux, comme quelques objets en os et en argile, les installations pour le chauffage etc. sont difficile d'être départagés du point de vue ethnique. Après le VII-e siècle les matériaux slaves sont plus difficiles d'être départagés parce qu'il sont assimilés par les autochtones.

34. Ioan Mitrea, *op. cit.*, în *Carpica*, XX, 1989; Idem, *op. cit.*, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 220-221.

Legende des figures

Fig. 1. Davideni. Le plan et le profil des habitations L37, L33 et L27. 1. sol vegetal; 2. sol brun; 3. terre marron; 4. terre jaunâtre; 5. remplissage; 6. âtre; 7. pierres; 8. fosses des fourches; 9. fourches carbonisees; 10. charbons.

Fig. 2. Davideni. Le plan et le profil des habitations L28, L30, L34. Legende - Idem fig. 1.

Fig. 3. Davideni. Le plan et le profil des habitations L69, L71, et des fours C1 et C2. Legende - Idem fig. 1.

Fig. 4. Davideni. Le plan et le profil des habitations L72, L73 et L74. Legende - Idem fig. 1.

Fig. 5. Davideni. Céramique travaillée a la main (VI-VII-e siècles).

Fig. 6. Davideni. Céramique travaillée a la main (VI-VII-e siècles).

Fig. 7. Davideni. Céramique travaillée à la roue (V-VI/VII-e siècles)

Fig. 8. Davideni. Fibules romano-byzantines en bronze (1, 2, 4) et en fer (3, 5, 6) de V-VII-e siècles.

Fig. 9. Davideni. Fibule romano-byzantine en fer (1) et fibules "digitees" en bronze (2-4) des VI-VII-e siècles.

Fig. 10. Davideni. Objets de L'établissement des V-VII-e siècles.

11. Davideni. Peigne aux dents bilaterales et fourreau.

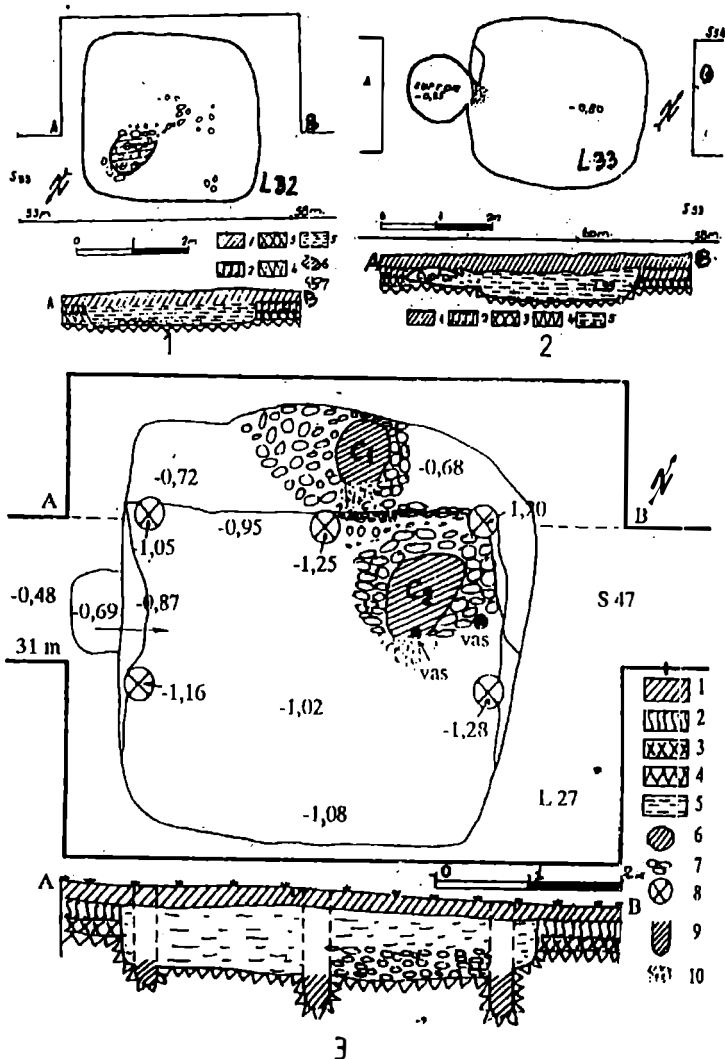

Fig. 1. Davideni. Planul și profilul locuințelor L₃₂, L₃₃ și L₂₇.

1, sol vegetal; 2, sol brun; 3, pământ cafeniu; 4, pământ galben; 5, umplutură; 6, vatră; 7, pietre; 8, gropi furci; 9, furci carbonizate; 10, cărbuni.

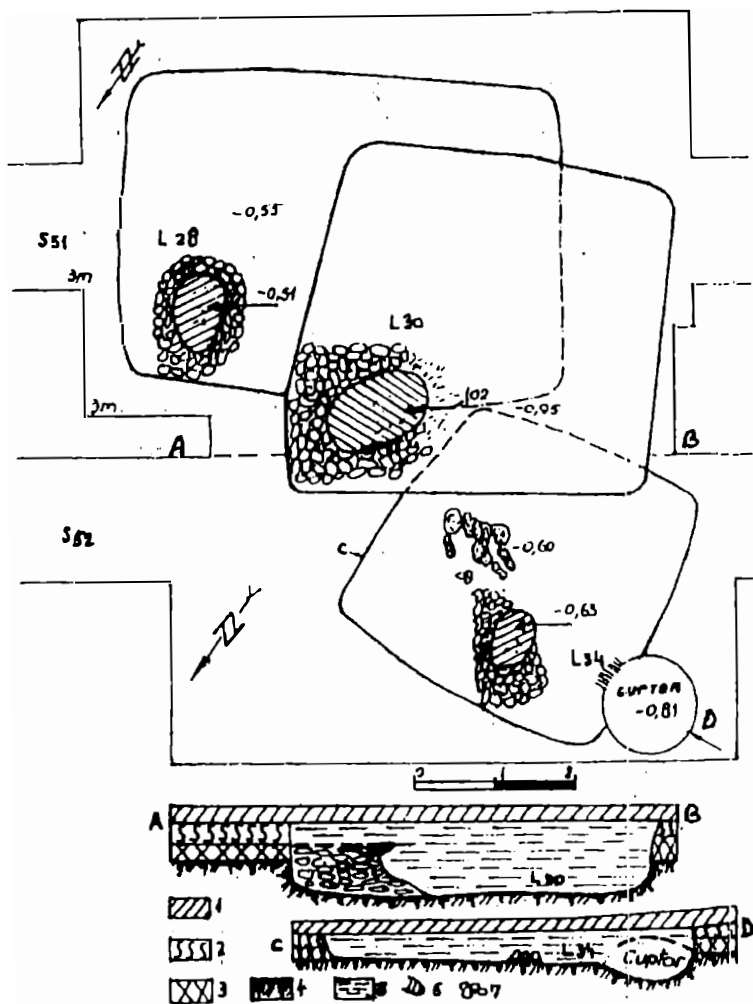

Fig. 2. Davideni. Planul și profilul locuințelor nr. 28, 30, 34.

1, sol vegetal; 2, sol maroniu; 3, sol maroniu deschis; 4, pământ galben; 5, umplutură; 6, vatră de cuptor; 7, pietre.

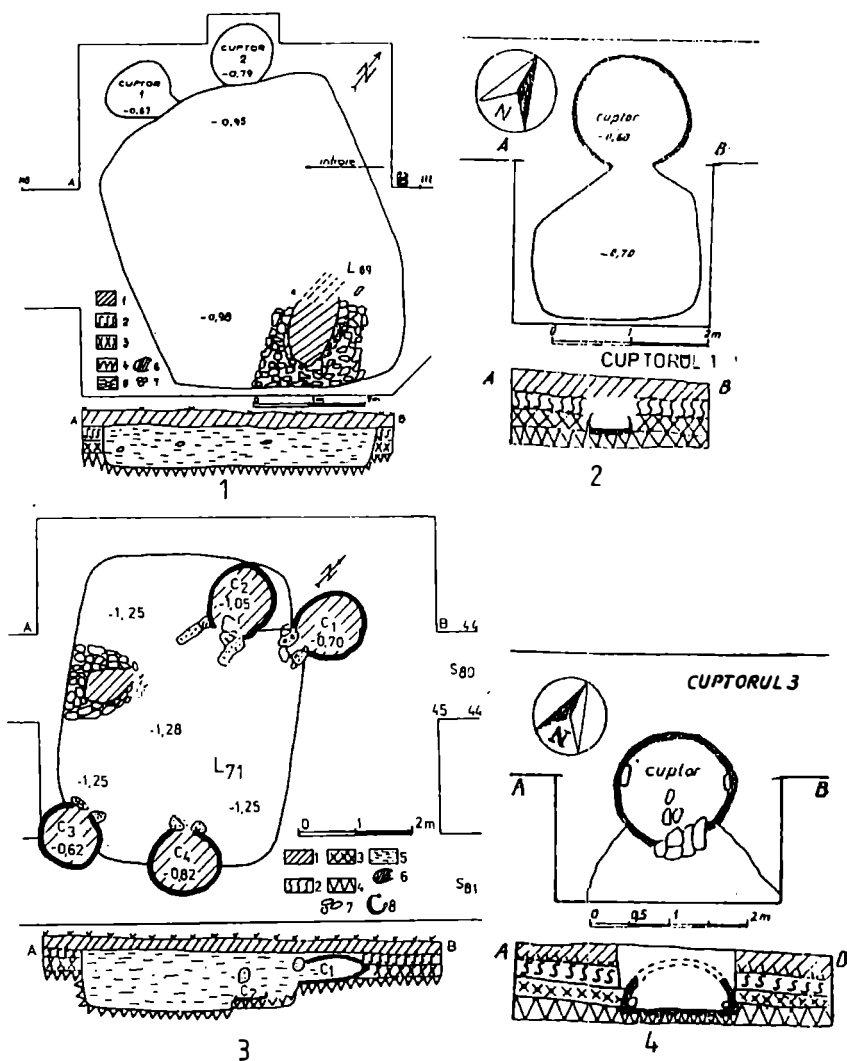

Fig. 3. Davideni. Planul și profilul locuințelor L₆₉, L₇₁ și al cuptoarelor C₁ și C₂.
 Legenda Idem - fig. 1.

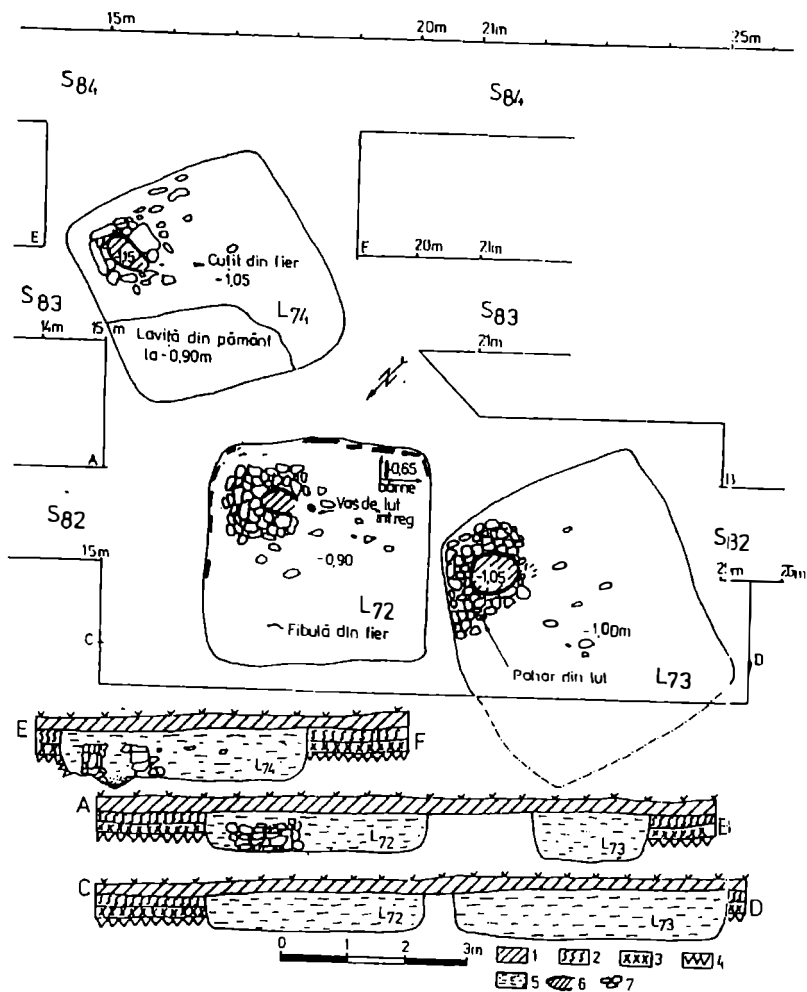

Fig. 4. Davideni. Planul și profilul locuințelor L72, L73 și L74. Legenda Idem - fig. 1.

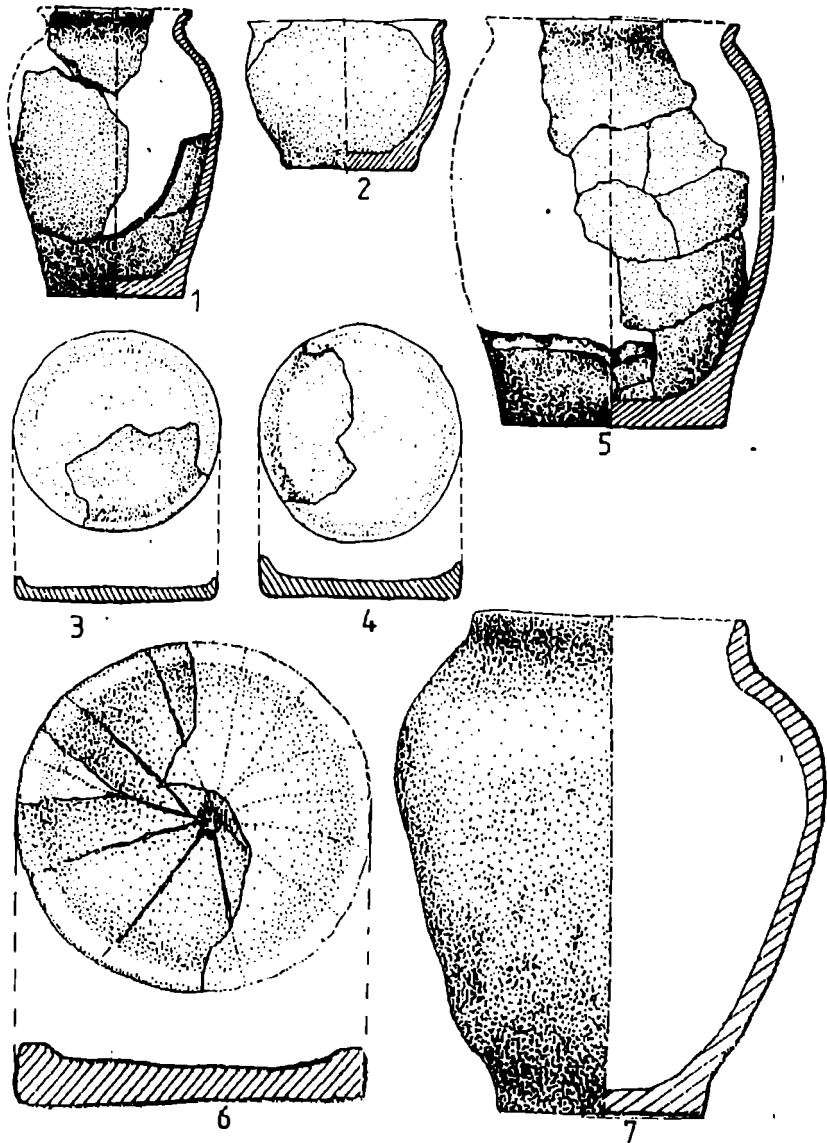

Fig. 5. Davideni. Ceramică lucrată cu mâna din secolele VI-VII.

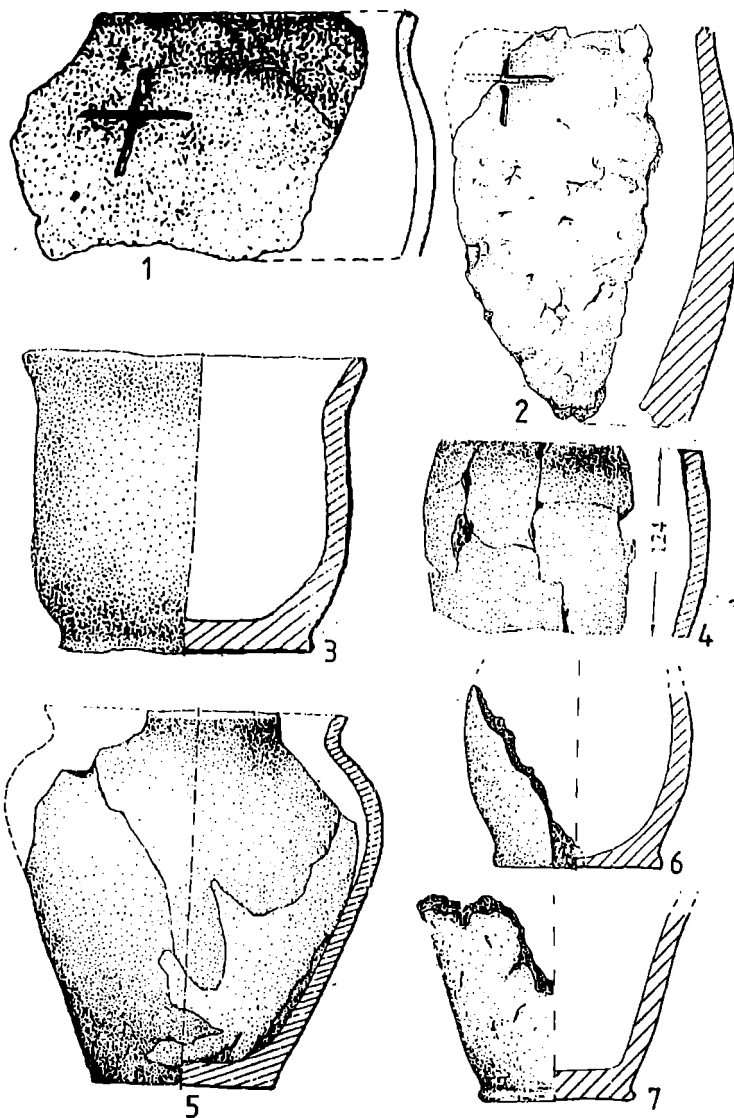

Fig. 6. Davideni. Ceramică lucrată cu mâna din secolele VI-VII.

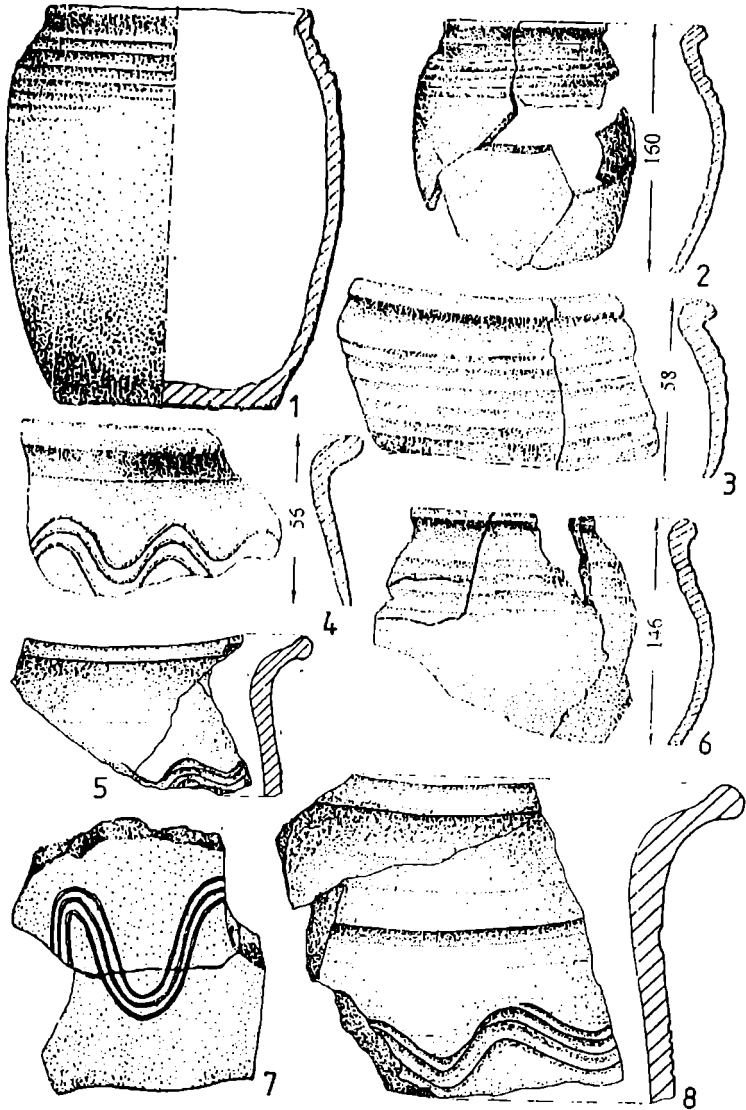

Fig. 7. Davideni. Ceramică lucrată la roată din secolele V-VI/VII.

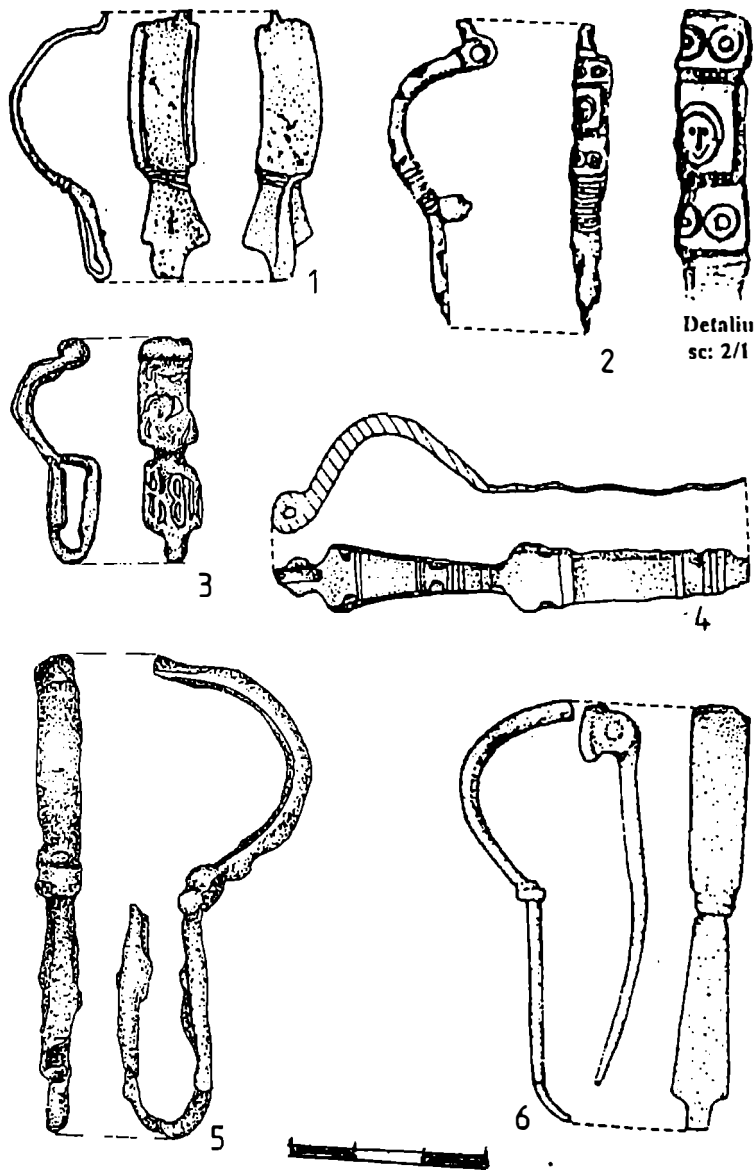

Fig. 8. Davideni. Fibule romano-bizantine din bronz (1,2,4) și fier (3,5,6), din secolele V-VII.

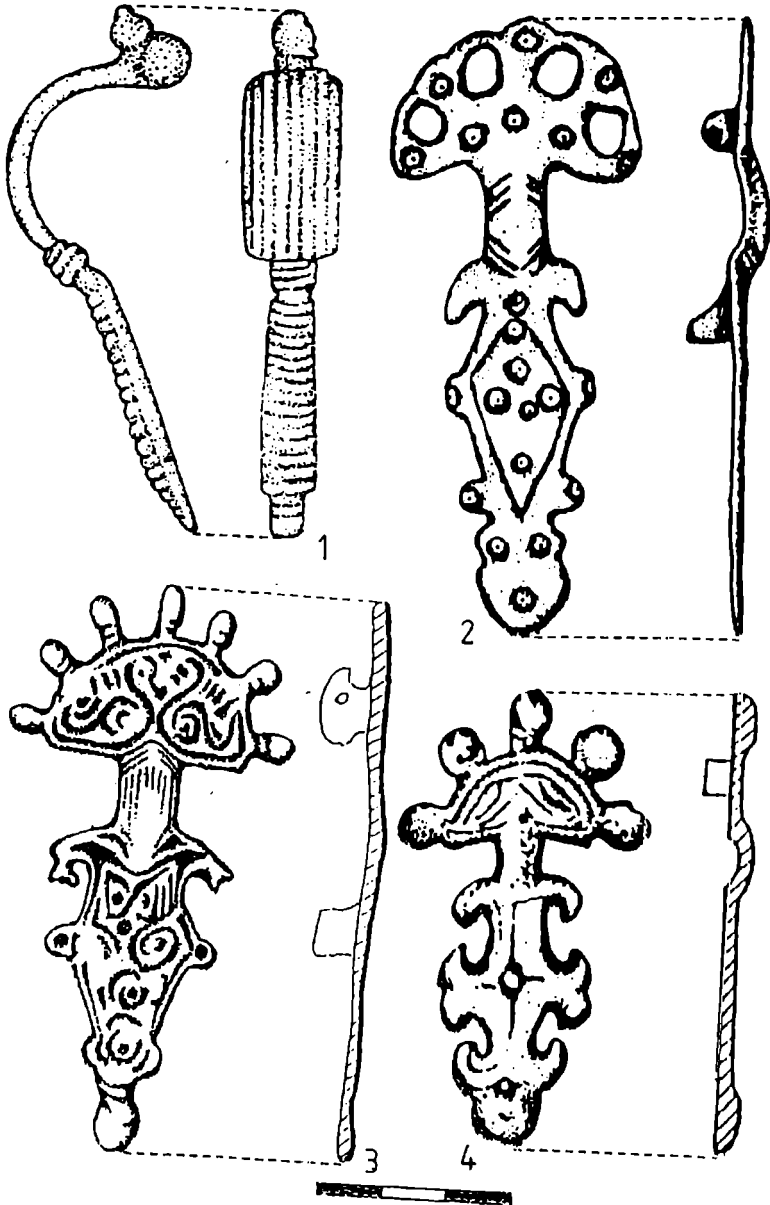

Fig. 9. Davideni. Fibulă romano-bizantină din fier (1) și fibule "digitate" din bronz (2-4), din secolele VI-VII.

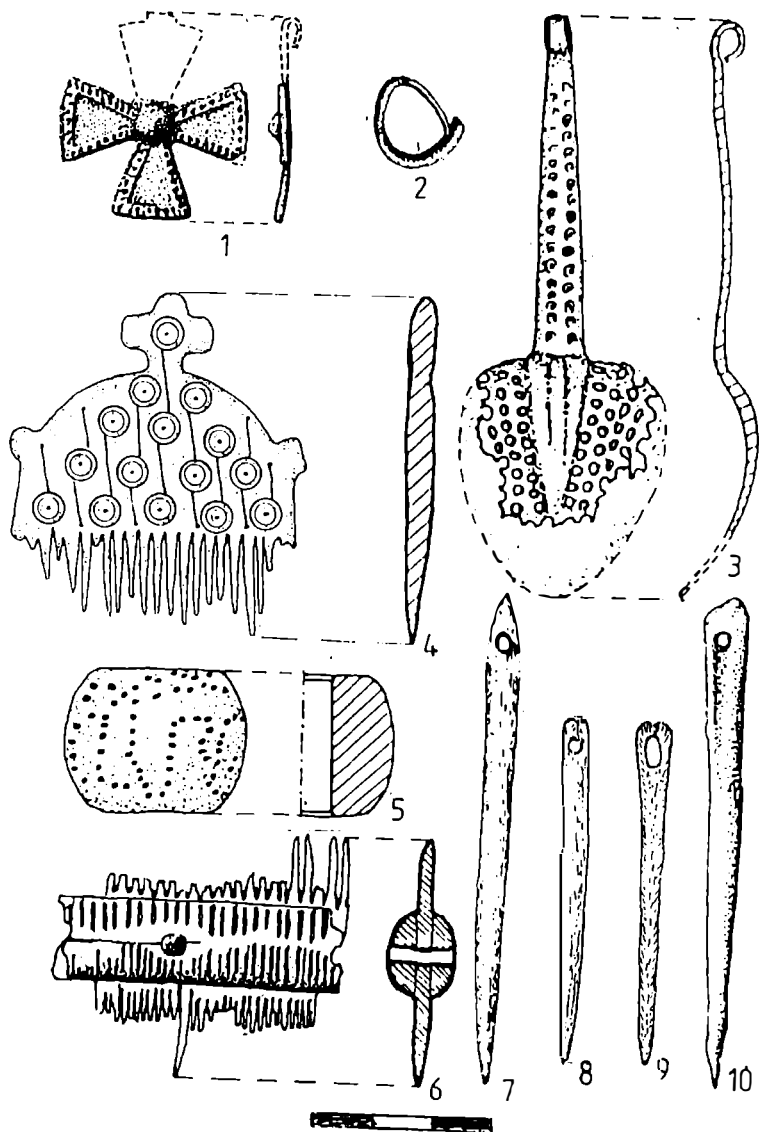

Fig. 10. Davideni. Obiecte din așezarea din secolele V-VII.

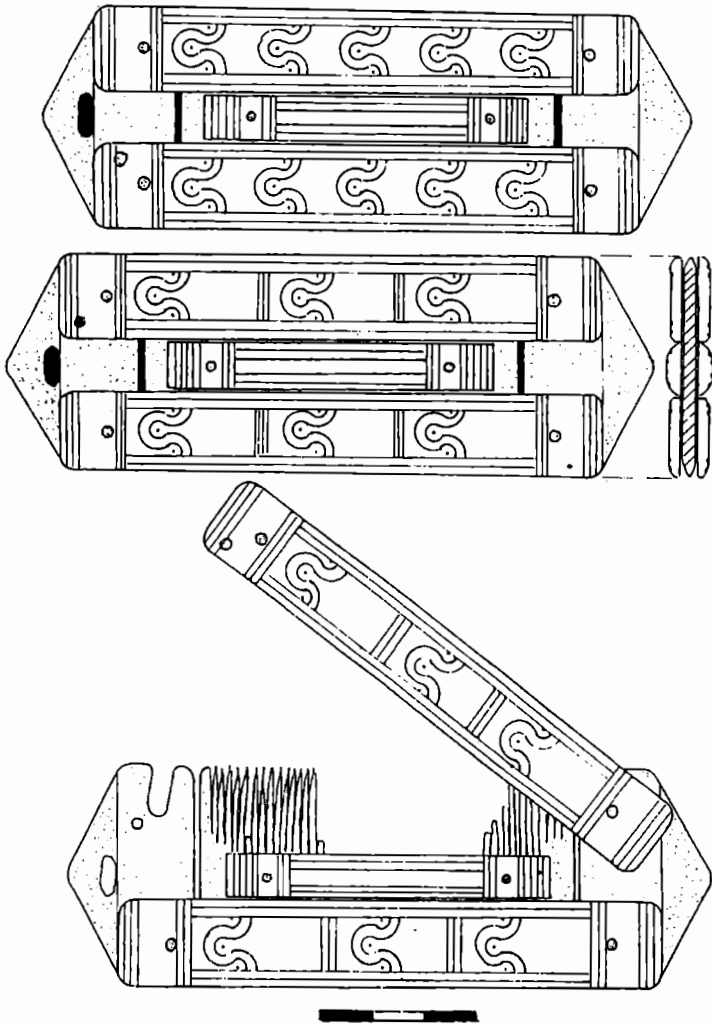

Fig. 11. Davideni. Pieptene cu dinți bilaterali și teacă.